

Store forskjeller mellom Norges og EUs landbrukspolitikk

2024-04-02

Optional[© Nationen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

18 MOTKULTUR

Tirsdag 2. april 2024

NATIONEN

MOTKULTUR FAGLIG SNAKKA

Store forskjeller mellom Norges og EUs landbrukspolitikk

Den felles jordbrukspolitikken (CAP) har vært en kjerne i EU siden 1962 da den ble utformet, og utgjorde så sent som slutten av 1980-tallet rundt 80 prosent av fellesbudsjettet.

Christian Anton Smedshaug,
Agri Analyse

CAP endres hvert femte år, der Kommissjonen kommer med forslag som må få gjennomslag i EU-parlamentet og så i utgangspunktet står med ulike reguleringer til neste runde. Dagens CAP gjelder fra 2023 til 2027 selv om den ble vedtatt først mot slutten av 2023.

DET ORGANISERTE jordbrukets mulighet til å påvirke politikken skjer da gjennom lobbyisme mot kommissjonen, parlamentet og sentrale nasjonale politikere som igjen forventes å kunne påvirke kommissjonen og nasjonale representanter.

LIKEVEL er politikken som forener en fransk kornbonde, en italiensk olivenprodusent, en spansk griseholder og en polsk melkebruker i ett politisk rammeverk krevende i seg selv, og særlig når disse skal forenes i felles krav utad. Produksjonsforholdene og markedene er forskjellige, men likevel skal de være i et felles marked og konkurrere på mer eller mindre samme vilkår.

VIDERE MÅ påvirkning og politisk arbeid skje gjennom det felles europeiske bondelaget CO-PA, som skal favne hele dette sammensatte jordbruket. Og det er ingen forhandlingsrett i bunn, derimot må jordbruket drive lobbyisme i konkurranse med andre samfunnsaktører.

DEN NORSKE jordbruksmodellen framstår i dag som unik i verden og har i motsetning til CAP årlige gjennomganger og oppdateringer i et kooperativt system der det organiserte jordbruket gjennom faglagene har forhandlingsrett.

I NORGE er det dermed et system som både gir innflytelse, men også innebærer plikter og lojalitet mot inngåtte avtaler. Det skal medføre et effektivt og målrettet system som gjør at både stat og næring trekker i samme retning når enighet er oppnådd.

I EU er det få andre muligheter enn demonstrasjoner når «lobbyismen» ikke fører fram, skriver innleggsforfatteren. Her et bilde fra demonstrasjoner i Brussel tidligere i år. FOTO: NICOLAS LANDEMARD / AP / NTB

IEU derimot er det få andre muligheter enn demonstrasjoner når «lobbyismen» ikke fører fram. Ikke bare forhandler jordbruket i Norge om rammebetingelser knyttet til inntektsmuligheter, men også klimaavtalen mellom jordbruket og staten viser en annen modell enn i EU, der jordbruket blir pålagt ulike krav som også varierer mellom land. De er presset mellom Brussel og egne myndigheter uten forhandlingsrett med noen.

SAMTIDIG ER det betydelig konkurranse mellom medlemslandene innenfor alle sektorer både om råvarer og industriprodukter fordi de er innenfor samme tollområde fra Lappland til Andalusia. Det er svært begrenset markedsregulering og skulle prisene falle for mye kan Kommissjonen kjøpe opp noen varer til minstepriser som skummetmelk-pulver og smør, men må da gjøre avtaler med private aktører for lagring og det skjer i begrenset omfang og for en angitt periode.

NORGE HAR en organisering der private aktører, samvirker, har påtatt seg reguleringene mot kompensasjon via avgifter betalt av bonden og både avgifter og kompensasjon vedtas gjennom det partssammensatte om-

setningsrådet. Med andre ord, en privat ordning med private penger, versus en offentlig mekanisme i EU. Det er trolig derfor ordningen i Norge har overlevd siden 1930-tallet, tilpasset løpende, men prinsippene er ivarett.

I Norge er det dermed et system som både gir innflytelse, men også innebærer plikter og lojalitet mot inngåtte avtaler.

ICAP ligger ingen størrelsesbegrensning for enhetene slik som Norge har av førfe med blant annet maks antall på 7500 verpehøns eller for slaktegris der konsepsjon tillater inntil 2100 gris gjennom året. I Danmark hadde i 2022 nesten 900 av de 2400 svinegårdene over 5000 gris til enhver tid og snittet var 5200 gris. Det slaktes om lag 20 mill. gris i Danmark vs. 1,5 mill. i Norge.

STRUKTUREN VARIERER riktignok mye mellom land, men alle skal leve innenfor rammen av den felles jordbrukspolitikken.

ISVERIGE er snittstørrelsen for melkebrukene nå passert 100 melkekyr fordelt på 2600 gårder, i Danmark nærmer den seg 300 melkekyr og det er ingen størrelsesbegrensninger. Fram til 2015 var det nasjonale melkekvoter i EU, for å unngå tap av produksjonene i de minst konkurransedyktige landene, men disse ble fjernet for å øke internasjonal konkurransekraft.

INORGE er gjennomsnittstørrelsen drøye 30 kyr og maksimal kvoten i melkeproduksjonen er nylig senket til på 700.000 liter per gård, men snittet ligger på 250 000 liter. Produksjonsnivået i Danmark er om lag 10 ganger høyere. I Norge brukes kvotene også for å styre produksjonen innenlands og de kan i hovedsak bare handles innenfor dagens (2024) fylker.

DEN NORSKE jordbruksmodellen inneholder verktøy og styringsprinsipper fra de siste tre generasjoner, det vil si, fra både før og etter andre verdenskrig. Den er, sammen med USAs landbrukspolitikk, trolig den eldste modellen i verden, med den mest omfattende verktøykassen, som er løpende revidert og stadig tilpasset nye behov.

GATT-AVTALENE 1947-1985, opptrapping på 1970-tallet, EØS-avtalen i 1994 og WTO-avtalen i 1995 er håndtert sammen med nye klima- og miljøkrav på 2010-tallet. Mens EUs politikk, CAP, er vesentlig nyere og har endret seg raskere og i større grad.

LANDBRUKETS SÆRTREKK har ikke endret seg prinsipielt siden 1930-tallet, biologiens begrensninger og lange tilpasningstider er de samme. Videre gir vær- og klimaskiftninger behov for langsiktighet og risikoavlastning, mens markedets uforutsigbare og til dels brutale svingninger må avhjelpes med en velfylt verktøykasse, for å sikre inntektsmuligheter og framtidig produksjon.

SAMTIDIG ER jordbrukets produksjonspotensial langt høyere enn forbrukspotensialet noe som gjør produksjonsregulering nødvendig

DE OPPGAVER den norske jordbruksmodellen er satt til å løse virker den fortsatt godt egnet til, gitt nødvendige løpende tilpasninger og ikke minst tilstrekkelig finansiering. Det gjør at det er færre bønder i gatene i Oslo enn i Brussel – og at bondene bruker andre virkemidler.